

A Zárda épülete (archív fotón)

Megyeri Anna

Mindszenty zalaegerszegi építkezései

Amikor XII. Pius esztergomi érsekké emelte Mindszenty Józsefet, a hitközség ünnepi közgyűlésén dr. Galambos Miklós elnök hangsúlyozta, hogy „nincs város szerte e hazában, amely Mindszenty Józsefet jobban magáénak érezhetné.” Dr. Szalay Gyula vármegyei tiszti főügyész megemlékezésében kiemelte papi erényeit és izzó magyar hazafiúságát, majd hosszan sorolta működésének eredményeit. Valóban, az 1919 októberében kinevezett plébános nemcsak hívei lelki életét gondozta, hanem a város gazdasági és kulturális életének, sőt mindennapjainak is meghatározó személyiségévé vált.

Előadásomban e gazdag évtizedek leglátványosabb, maradandó alkotásait mutatom be: építkezések kezdeményezőjeként, szervezőjeként ismerjük meg Pehm Józsefet, aki nagyszabású terveihez támogatókra lelt. Esősorban a pályáját segítő gróf Mikes János püspökben, az egyházközség tagjaiban, a város és a megye vezetőségében, valamint az egyre növekvő számú hívek seregében, a különféle katolikus egyesületek tagságában. Önéletírásában külön köszönetet mond Esterházy Pál hercegnek építőanyag adományozásáért, Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszternek az iskolákhoz adott állami segélyért, valamint Bódy Zoltán alispánnak, a vármegye támogatásáért.

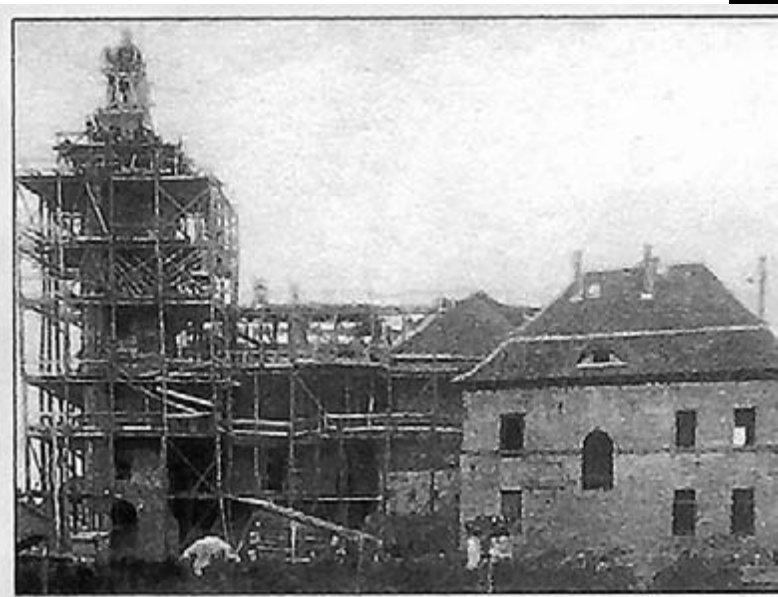
Pehm József virilistaként tagja volt a megyei törvényhatóságnak és a városi képviselőtestületnek. Az 1917. december 8-án megalakult hitközség elnökeként számíthatott az 1924-1938 között világi elnökként működő Bódy Zoltánra, de Czobor Mátyás polgármesterre is, s a városi képviselőtestület

több kiváló tagjára, így szuggesztív személyiségének köszönhetően akarata sok esetben érvényesülhetett a megyében és a városban is.

A hitélet felvirágzását támasztja alá dr. Szalay Gyula kimutatása: 1922-ben az évi áldozások száma az egész plébánia területén 43 115 volt, ez 1943-ban csak a főplébánia területén 111 286-ra emelkedett. A Notre Dame zárda alapkövében elhelyezett okmány szerint a város lakóinak száma ebben az időben 13 600 fő volt, akik közül római katolikus mintegy 11 111 lélek, a plébánia híveinek száma 15 000 fő.

Katolikus ház

Mindszenty József érdeméért említik, hogy a katolikus legényegylet által 1914-ben, a Metzner József tervei alapján épített székházat az egyházközség kultúrház céljaira megszerezte, majd 1930-ban lényegesen kibővíthette és renováltathatta. Már az 1925. február 8-i jegyzőkönyvben olvashatunk arról, hogy bérleti díjából jelentős jövedelmet hozott a székház. Ekkor adtak engedélyt a Katolikus Legényegyletnek az épület kisebb mértékű átalakítására: a katolikus körtől átvett épületrészen az emeleti folyosóról szüntessék meg a Tőke hitoktató lakásához használt bejáratot, a nagyterem karzatának déli falát az emeleti folyosó déli falával építsék össze, Tőke szobájának falát bontsák ki, így kis házi színpad rendezhető be, s az egész emeletet a kör veheti birtokba. Azt is engedélyezi a hitközség, hogy adjanak át egy szobát bormérés céljára a legényegyletnek. 1930-ban került sor a katolikus ház kibővítésére, ami némi feszültséget okozott a gazdakör és a plébános között, mivel ők egy új, saját székház építését javasolták volna a mostani bővítés helyett. Ám a hitközség, s feltehetően a gazdakör képviselőinek egy rész jobbnak tartotta a katolikus ház kibővítését, melyben a felajánlott téglá fejében továbbra is ingyen tarthatnák üléseiket. Az épületüket használja, erre szerződésük is volt, valamint a Erre az 1930. aug. 24-i ülésen mutatta be kibővítés tervét, utalt, miszerint A harmincas évek végétől még korcsolyapályát is működtetnek a székház melletti vízenyős téren.

A IV. Károly király emléktemplom és ferences kolostor

Már István Vilmos püspök is látta, s tervezte egy második zalaegerszegi templom építését. Az apátplébános azonban kezdeményezte, hogy Ola városrészben épüljön az új templom a hozzá tartozó kolostorral. Indoklásában az szerepelt, hogy a régi templom csak 3 ezer hívő befogadására alkalmas, a városban pedig 11 ezer hívő él. Bár ekkorra Egerszeg anyagi tartalékai kimerülőben voltak, a képviselőtestület mégis megszavazta elképzelését.

1925-ben tárgyaltak arról, hogy a „Tüttössy Mária” kápolna¹ szűnjön meg, mert kicsi, istentisztelet szolgáltatására alkalmatlan. A posta is elköltözik az épületből, csak a rendőrség marad ott. A hitközség a kápolnát 1924. február 24-én kelt határozatában a 2-dik templom fundamentumáért cserébe a városnak már fel is ajánlotta. Kérésüket engedélyezésre el is küldik a püspökhöz.

Ugyancsak ekkor határoztak arról: felkérjük a várost, hogy intézkedjenek a „Sörház” kiürítéséről, mert

¹ Az egykori ún. Ispita épületben (ma Erste Bank a Széchenyi téren) Tüttössy László (1750-1831) városbíró hagyatékából tartották fenn a már rossz állapotú kápolnát.

A Ferences
Templom
hátról
(archív fotó)

a második templom építkezését még ez évben megkezdik. Mindszenty beszámolt arról, hogy korábban némi vitája volt az építést illetően az Assisi Szent Ferencz rendű szerzetesekkel, de Budapesten a Rendi Kormány Tanács gyűlésén sikerült megállapodást kötnie. A plébános tájékoztatta híveit, hogy a második templom 2500 hívő befogadására épül, 5 oltárral – Jézus Szentséges Szíve, Szűz Anya, Szent József, Assisi Szent Ferencz és Páduai Szent Antal tiszteletére. A toronyban két harang kap helyet, a kórusban harmónium, a templomban villanyvilágítás lesz. A sekrestye bútorzatát a hitközség adja. A rend csak egy papra szükséges papi és egyházi ruhát igényel. „Ez a kérdés úgy nyer megoldást, hogy a megszüntetendő „Tüttössy” Mária kápolna teljes felszerelését átadják a rendnek. „A zárda 3 páterre és 2 fráterre épül, 8; 15-18 méteres szobával és megfelelő mellékhelyiségekkel, a templommal szoros kapcsolatban. A zárda belső berendezését a hitközség adja. [...] A szerzetesek 1926. október hó 4-én már itt lennének. Kezdetben csak lelkipásztorkodással foglalkoznak, később azután hitoktatást is végeznének.”

A beszámoló végén Czobor Mátyás üdvözölte az apát-elnök urat, aki válaszában a hívők áldozatkészségét kérte: „Ha Önök, úgymond többek között, - az apostoli ihlettel a templom és a zárda ügyében agitálnak, akkor nekem 50 apostolom van, akik kell, hogy legyőzzék a kétkedőket: úgy állni fog a 2dik templom és a szerzetesi zárda, a melyre nem énnékem; hanem Önöknek Uraim! És az Önök gyermekeinek van szüksége.”

Az 1925. május 7-én tartott templomépítő bizottság ülésén a tervek elfogadásáról tárgyaltak, a terveket elbíráló mérnökök tiszteletdíjáról, valamint arról, hogy az értékes terveket tűzkár ellen is biztosítani kell. Az első díjat Kotsis Iván, a másodikikat Schulek János, a harmadikat Boskó Géza és Valéhr Jenő nyerte el. Úgy döntöttek, hogy megvásárolnak egy negyedik művet, a „Magyar román” jeligével érkezett Árkay Aladár művet 300 aranykoronáért. Felkérték Moldoványi Bélát, Wassermann Frigyeszt és Stefán Józsefet, hogy a tervek alapján végezzenek számításokat arról, hogy a négy terv közül melyik lenne elfogadható. Azonban felhívták a figyelmüket arra, hogy a terveken a művészi kivitel rovására változtatásokat nem hathatnak végre. Eközben a templom terveit kölcsön kérte Lácza Fritz Oszkár, hogy bemutassa a Magyar Mérnök és Építész Egyletben Budapesten. A bizottság mégis úgy döntött, hogy addig nem adják oda, amíg az Országos Faluszövetség tervezett kiállításán, Zalaegerszegen be nem mutatják, sőt szeretnék azokat „örök időkre megszerezni és megőrizni.”

A templomépítő bizottság² egy hitelszövetkezet révén jelentős pénzüsszegeket mozgósított, míg a költségek egy részét adományokból teremtette elő. (A Vallásalaptól 400 millió, gróf Batthyány Pálnétól 330 millió összeget kaptak, de a IV. Károly király emléktemplom építését támogatta Szombathely városa is 10 millió magyar papírkorona adománnyal.)

A többi pedig az egyházi adóból teremtette elő, mely ellen sokan interpelláltak a püspöknél is, a kultuszminiszternél is, általában eredménytelenül. Ugyanakkor többen tiltakoztak a rájuk kivetett különleges egyházi adó ellen, ami 100%-os pótdót jelentett. A tiltakozók azt a választ kapták, hogy ezzel az egyházközség az alapszabálynak megfelelően jár el. Czobor Mátyás sem tehetett mást, mint a nem fizető híveket közigazgatási eljárás során kötelezte az adó befizetésére.

A szép arányú, neobarokk épületegyüttes tervezője, Kotsis Iván így írt munkájáról: „A zalaegerszegi II. róm. kath. templom Építési Bizottsága 1925. évi április hó 30-iki lejárattal szabályszerű nyilvános tervpályázatot hirdetett a templom és a vele kapcsolatos Szent Ferenc-rendi kolostor terveinek beszerzésére. A bíráló-bizottság egyhangú döntése alapján alulírott szerencsés voltam az I. díjat elnyerhetni és ezt követőleg a megbízást a kiviteli tervek elkészítésére. [...] Az építkezés előkészítését és az adminisztratív munkálatok megszervezését és lebonyolítását Pehm József zalaegerszegi apátplebános úr végezte hatalmas lendülettel és példátlan energiával, amellet mecénásként örködve az artisztikus szempontok felett. Munkájában egyetlen emberként állott mögötte a Templomépítő Bizottság és rajta keresztül Zalaegerszeg és Zala vármegye katolikus társadalma, annak minden rétegével.”

Kotsis Iván négy tervrajza már 1926-ban megjelent a *Magyar Építőművészet* folyóirat első számában, mely a tervező vidéki kastélyai, balatoni villái, tervei közül mutatott be néhányat.³

Az építkezés 1925 júliusában kezdődött; a templom megáldása és a kolostor használatbavétele 1926 októberében történt. A templomot gróf Mikes János szombathelyi megyéspüspök szentelte fel pompás ünnepség során 1927. szeptember 25-én.

Kotsis Iván szerint a munkálatok lebonyolítása, bár az építkezés bonyolult volt, s számos nehézség is felmerült, „mindvégig oly ideális harmóniában folyt le, amely úgyszólván párját ritkítja. Intencióim kivétel nélkül minden egyes esetben megértésre és elfogadásra találtak, amely körülmény nemcsak megkönnyítette munkámat és fokozta kedvemet, de biztosította az építkezés sikerét is.” Az építkezés során tömérdek kéz hordta össze munkájának legjavát. A megérdemelt köszönet adassék érte mindenkinek. A tervek elkészítésében régi munkatársai, Kracsun Virgil és Krén Ferenc építészek működtek közre, a helyszíni ellenőr Moldoványi Béla műszaki főtanácsos volt. A fővállalkozó Müller István okleveles mérnök, zalaegerszegi építőmester, nagy szakmai tudással irányította a munkákat. A folyóirat megjelenésével egy időben tartott a mérnökegyletben egy előadást, ahol vetített képeken mutatta be a precízen végzett vasbetonmunkák zsaluzását, szerelését, a kiszaluzott kész vasbetonboltozatokat, bordákat.

Mint alvállalkozó a parafaszigetelő-munkákat a budapesti Parafakőgyár R.T., a vasbeton feletti tetőszerkezetek, toronyszerkezetek és az épület összes egyéb ácsmunkáit Eckhardt Ferenc zalaegerszegi ácsmester végezte. A bádogos munkákat (benne a toronysisak és a laterna vörösrézfedését is) Steiner Ármin és Ferenc budapesti műbádogos- és ércáru-gyárosok végezték. Fővárosi mesterek voltak a dekoratív műkőmunkák kivitelezői: az időközben elhunyt Vögerl Alajos és Szabó Rezső, aki a belső gipszmunkákat is készítette. A villanyvilágítást és a villámhárító berendezést Orsovsky István szerelte, a főoltár műmárvány-munkáit Neuhauser János, a díszkovács munkákat Berkes Kálmán készítette, míg a szószék Kraft István

2 Tagjai: Pehm József ügyvezető elnök, Bódy Zoltán, Czobor Mátyás, Gerencsér István, dr. Fatér Endre, Mérő Géza, Moldoványi Béla, Pásztor Imre, Rauschenberger János, Sarlay Géza, Stefán József, Vidóczy Pál, Vöröss György és Wassermann Frigyes.

3 A következő épületeket ismerhetjük meg belőle: József kir. herceg úr öfensége tihanyi kastélya, Kossuth Lajos miniszteri tanácsos úr kastélya Széphalmin, nyaraló Balatonbogláron, vidéki községek részére magyar kuriális stílusban épülő csendőrlaktanyák, Ehrlich Mihály mérnök úr családi háza az Istenhegyi úton, a bánrvevei m. kir. vámőrségi laktanya, a budapesti néprajzi múzeum egyik első díjat nyert pályaterve mellett négy tervrajz.

faszobrász-mester munkáját dicséri. A főoltár felszerelését az Ecclesia Egyházművészeti R.T. szállította, a főbejárati Szent Ferenc-szobor és a kertben álló szép Immaculata-szobor Visnyovszky Lajos szobrász alkotása, a főoltáron lévő szobrok Meyer (Mayer) Sándor szombathelyi szobrász művei. Több helyi mester is kapott itt munkát, mert erre az építési szerződés is kötelezte a kivitelezőt. A korábban említettük Eckhardt ács mestert, a műkölépcsőket és lábzatokat Horváth István zalaegerszegi műköves, az összes szegőző lakatosmunkát, a zárdaablak összes rácsát, a kápolna ablakrácsait, lépcsőrácsokat és a torony alatti rácskapu díszlakatos munkáit D. Horváth Imre lakatosmester készítette. Az asztalosmunkákra Lendvay László és fia, Lendvay Pál, a mázolásra és festésre Klosovszky Ernő és Társa, Péntek Ernő kapott megbízást, míg Grünwald Ernő a templom és zárda színes és ornemens üvegezésére, a bádogos munkákra pedig Portisch János.

1927. szeptember 24-én gr. Mikes János szombathelyi püspök hatalmas ünnepség közepette felszentelte a templomot.

A *Magyar Építőművészet* 1928-as 4. száma kizárólag Kotsis Iván templomtervével foglalkozik, fotókkal és tervrajzokkal részletesen dokumentálva az épületet. Dr. Kotsis Iván kora megbecsült, jó nevű építész volt, a műszaki egyetem tanára. Munkáiból több kötetnyi válogatást készített és jelentetett meg. Mai építészeti összefoglalók, szakkönyvek is elismerően említik nevét, ismertetik megvalósult épületeit. Kotsis Iván kapott később megbízást városunkban a megyeháza átépítésére is. Zala megyei épületeit azonban, mint a tihanyi biológiai állomást és a zalaegerszegi templomot a társadalmi igényeket kielégítő, építészeti konzervatívizmussal jellemzik. Balatonbogláron áll 1931-ben épült modern kápolnája jellegzetes, hasáb alakú tornyával. A harmincas, negyvenes években megvalósult lakóépületei különösen modernnek, praktikusak voltak. Mindemellett szakmai körökben nagy vitát váltott ki a Székesfehérvár műemléki belvárosában folytatott rekonstrukciós tervezőmunkája.

Notre Dame zárda

Pehm József nevéhez köthető a városban mindannyiunk számára ismert Notre Dame rend idelelepítése és a nagyszabású zárdaépület felépítése. Az apátplébános nemcsak a szegény diákokat támogatta, hanem nagy érdeklődéssel fordult a nőnevelés ügye felé. 1926. június 30-án tette azt a javaslatot a képviselőtestületben, hogy a Notre Dame rend zárdáját helyeztessék át Törökbálintról Zalaegerszegre, a város építse fel a szükséges épületeket, és viselje a költözés és fenntartás költségeit. (A plébános már 1924 őszén felkereste Rakovszky Pált, a törökbálinti intézet igazgatóját, aki akkor még visszautasította kérését.)

A zárda alapkövetelési okmányának szövege magyarázatot ad a rend letelepítésének fontosságára: bár a városban működik reál gimnázium 294 tanulóval, polgári fiúiskola 171 tanulóval, leányiskolája 248 tanulóval, elemi iskola 541 tanulóval, elemi leányiskola 505 tanulóval, de a leánynevelés - különösen a felsőbb leánynevelés - hiányzik, ezért sokaknak más városokban kell a tanulmányaikat folytatni.

Az épület tervezésével gróf Csáky Istvánt bízták meg, aki a fővárosban közmunkatanácsai műszaki tiszviselő volt, ekkoriban kapott megbízást a székesfehérvári rendőr főkapitányság, valamint Dunakesziben egy kultúrház tervezésére.

A zárda alapkövetelési ünnepségére 1928. június 17-én került sor, ahol jelen volt gróf Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter, a megye képviselőjében Gyömörei György főispán és Bódy Zoltán alispán, a város és a megye országgyűlési képviselői, Kray István és Csák Károly, Héjj Imre és Czobor Mátyás polgármester, a rendet képviselő Ratkovszky Pál és Mahl Augustza főnöknő. Az épületet a Notre Dame kanonokrend nővérei a rend magyarországi egész vagyonának feláldozásával, a magyar királyi kormány hathatós támogatásával hozta létre, ami a kápolnán és a rendi házon kívül magában

foglalta a leányelemi- és polgári iskolákat, a tanítóképző intézetet, a továbbképző női tanfolyamok számára szükséges épületeket. Ehhez tartozott még Farkas Dávid és neje nevelési célokra adományozott, a Péterdombon lévő alapítványi birtokának örökös használata.

Az intézet a Jánkahegyen, a város szántóföldjén, az akkor megszüntetett lóvásártér helyén épület, a völgyben fekvő új vasúti épülettel szemközt, a plébániától mintegy egy km-re. A vállalkezési szerződést Törökbálinton a Notre Dame rend részéről Mahl Augusztia rendfőnöknő és Rakovszky Pál igazgató, valamint Czobor Mátyás polgármester írták alá Müller István és Müller Dénes zalaegerszegi vállalkozókkal 1928. augusztus 3-án.

A zárda építése Riesz Sándor, Csáky megbízott építésének vezetésével zajlott, 1928 karácsonyára elkészült a falazás, és 1929. július elsején már beköltözhetek az apácák. A munkák megkezdésekor csak az építési összeg fele állt rendelkezésre, a hiányzó összeget hitelek felvételével pótolták, melynek visszafizetése csak hosszú évek után vált lehetségessé. A hatalmas, nagyszabású építkezéshez 2.500.000 téglát, 4000 kocsi kavicsot, 85 vagon cementet, 25 vagon meszet, 3 vagon szigetelőlemez, 2 vagon facementet, mintegy 300 m³ épületfát használtak fel. Mintegy 17 000 m³ földet mozgattak meg. Naponta 300 munkást foglalkoztattak, de volt olyan időszak, amikor 600 munkás dolgozott az épületen.

A *Zalamegyei Újság* 1929. október 6-i számában részletes leírást olvashatunk az épületről. „A zárdaiskola többholdas területen fekszik, a beépített alapterület 2350 m². A modern, központi „gőzfűtéssel”, részben központi meleg vízfűtéssel ellátott épületre büszke lehet a város. A 70 személy befogadására épült zárdaépületben 34 cella, betegszoba, közös konyha, étterem, munkaszoba, mosókonyha, pékműhely, fogadó - látogató - társalgó szobák, káptalani terem és raktárhelyiségekből áll.” Mellette kapott helyet a 30 m hosszú, 10 m éles és 11 m magas kápolna. Az internátus 90 személy befogadását szolgálta, benne négy hálóteremmel, társalgóval, étteremmel, zongorasobákkal, látogató és betegszobákkal, fürdőszobákkal. A negyedik rész az iskolaépület, benne a 6 osztályú elemi, 4 osztályú polgári és 5 osztályos tanítónépző. Az iskolát előadó-, szertár- és tantermek, slöjdt terem (kézimunkázásra szolgált), gyakorló konyha, tanári szoba, igazgató szoba és igazgatólakás is tartozott.

Különlegesség volt a 76 m magas vasbeton torna- és díszterem, modern színpaddal, mozi vetítőhelyiséggel, ruhatárral, öltözőkkel. Ennek lapos tetejéről szép kilátás nyílt Zalaegerszeg vidékére. „A bejáratok portálja az épületnek palotaszzerű külsőt kölcsönöznek”- állapították meg a kortársak.

Serédi Jusztinián hercegprímás 1929. október 6-án szentelte fel a reprezentatív épületet. Az ünnepségen a megyei és városi notabilitások mellett jelent volt Tóth József dr. nagyprépost, Palkó János dr. egyházmegyei főtanfelügyelő, Kroller Miksa zalavári apát. Az ünnepi beszédet Pehm József apátplébános tartotta.

Mahl Augusztia, a rend főnöknője 1930 tavaszán könyörgő levelet írt a püspöknek, melyben értesítette, hogy nem tud fizetni a vállalkozóknak, ezért azok nem végzik el a javítandó munkákat. Ennek hatására Mikes püspök 1930 áprilisában Klebelsberghez fordult segélyért. Leírta, hogy a Notre Dame nővérek válságos helyzetének oka, hogy törökbálinti zárdájukat csak 200 000 pengő veszteséggel tudták eladni, másrészt 200 000 pengővel túlhaladták a zalaegerszegi építkezés költségét, így 600 000 pengő adósságuk van, amiből egy kedvezőtlen holland kölcsön 400 000 pengő. A többivel az építési vállalkozóknak tartoznak. Maga az épület a telekkel hatalmas értéket képvisel, több mint másfél millió pengő, kéri, hogy a vallásalapból utaljon ki számukra kölcsönt. Felajánlja, amennyiben a nővérek nem tudnának fizetni, akkor az épület a vallásalap tulajdonába megy át.

Az iskola 1931-es évkönyvében, melyben gróf Mikes János püspök portréja is helyet kapott, azonban mégis lelkesülten dicsérhették intézetüket: „Kevés iskola van az országban, mely szép és egészséges fekvésénél, épületének arányánál és célszerű elosztottságánál, hatalmas s nagyrészt befásított udvaránál fogva oly eszményien szolgálhatná a nevelést, mint a mienk. Az udvar rendezése s további fásítása is örömdetesen halad előre.”

A teniszpálya mellé került a játéktér. Megépítését a Rendház jelentős támogatásán kívül a vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól kapott 5000 pengő segély tette lehetővé. „Az árnyas liget, a teniszpálya, a játéktér, az udvar bőséges alkalmat nyújtott a növendékeknek a játékra és a felüdülésre.”

A plébániaépület átalakítása

Pehm József igyekezett a plébánia különféle területeinek eladásából jövedelemhez jutni, pl. 1930-ban adott el az Avasi dűlőben 1694 négyszögöl szántót 4 pengős áron a város számára, mely vételára 5544 pengőt tett ki. 1935-ben kezdte meg, s két éven át értékesített egy 6 kat. holdas szántót, melyet házhelyekké parcelláztatott. Az ebből befolyt összeg egy részét a plébánia átépítésére fordította. 1936-ban emeletráépítést, neobarokk homlokzatot kapott a Kazinczy téren álló, 18. századi, ódon épület, mely szűkössé vált a megnövekedett igények számára, mert Pehm József püspöki biztosként vendégeket fogadott; a káplánok, hitoktatók számára is kellett lakhely. Nem volt utolsó szempont az sem, hogy az új épületből is bevételre tehetett szert, földszintjét üzletek számára értékesíthette, míg az emeleti irodái egy részét hivatalnak adhatta bérbe. A Wölfer István városi mérnök által tervezett épület sokat javított a város reprezentatív főterének látványán, bár a plébánia melletti kis földszintes lakó-és üzletházak továbbra is megmaradtak.

A ságodi birtok vásárlása

A szétszórt plébániaföldek eladásából befolyt összegből megvásárolt Ságodban egy gazdaságot a Thassy családtól, amely háromszorosa volt a korábbi plébániai ingatlanoknak.

Az új javadalmi birtok – melyet Mindszenty bérbe adott – korszerű berendezést kapott, ezáltal a plébános jövedelme jelentősen megnövekedett. Az egerszegi major épületei 1937-ben már nagyon rossz állapotba kerültek, ezért arra kérte a püspököt, egyezzen bele, hogy az előbb-utóbb megszűnő zalaegerszegi majorról átvihesse Ságodba a fenntartási kötelezettséget, annál is inkább, mert annak felújítási költségei kisebbek. Ezzel a plébánia birtokállománya is jelentősen növekszik. 1937-ben a püspökhöz írt hosszú levelében indokolta, hogy miért van szükség az új birtok megvásárlására, valamint azt is, milyen anyagi fedezete van erre, s hogy képzeli az adásvétel kivitelezését. Először is a zalaegerszegi plébánia 98 kat. hold szántóból, szőlőből és beltelekből álló birtoka 34 helyen feküdt, megközelíthetőségük, gondozásuk nehézségekbe ütközött. Hivatkozott a városrendezési törvényre, mely elvétellel fenyegetheti a városközponti birtokrészeket, a házhelyigénylés politikai programmá válhat. A városban a szóba jöhető birtokok a plébánia tulajdonát képezik, mert a püspökség belsősegeit részben az előző házhely akció elvitte, ezért fontos lenne kivonulni a városból, egy olcsóbb és összefüggő birtokba fektetni a pénzt. A major Ságod közepén, 3, 23 km távolságra fekszik a plébánialaktól. A majort Zalaegerszeg felé fél km távolságra legszebb saját út köti össze a síkon fekvő és egységet alkotó 104 kataszteri hold szántóval.

Sikerült meggyőznie a püspököt, majd a birtokot modernizáltatta, bérbe adta, így a plébánia jövedelme jelentősen megnövekedett.

Szent József szeretetotthon

Mindszenty József nagyvonalúan támogatta a szegény diákokat, az elesetteket, a szegényeket. Az egyházközség karitatív tevékenységével függött össze a Szent Józsefszeretotthon felépítése, ahol az öregek, betegek kaphattak méltó gondozást. Az építkezésre az egyházközség 1936-ra 5.000 pengőt tervezett be. A város területet, építőanyagot, téglát, cserepet adományozott. A belügyminiszter 9.000 pengő segélyt nyújtott, a megyei törvényhatósági bizottság 1.000 pengőt szavazott meg e célra. Dervarits András 10 szekér homokot ajándékozott, 19 fogattulajdonos 7.500 db téglát ingyenes szállítását vállalta. Az épületet

Az Oncsa
(Szt. József
szeretotthon
terve

Ujhelyi János mérnök tervezte, kivitelezője Láng Nándor volt. A tervek szerint a szeretotthon fenntartásáról az egyházközség (évi 700 pengő), a Szociális Missziótársulat (évi 800 pengő), és a város (havi 400 pengő) gondoskodott. Az új épületben 30 fő kapott szállást, de már 1940-ben bővítették, ennek során kápolnát, egy nappali és három hálószobát építettek hozzá. (Ma ez az épület a Biró Márton utcában látható, orvosi rendelő, patika működik benne)

A tervezett tanoncotthon

Hatalmas munkát fektetett az utolsó, a másodikvilágháborúmiattmár nem realizálódott építkezésbe, egy iparosok számára épülő *tanoncotthon* megvalósításába. Szükségessége mellett így érvelt: „Zalaegerszegen 300 kisiparos él, de a kisiparosi, részben kiskereskedői utánpótlás hiányzik. A visszakerült területek

Korabeli festmény a szeretotthonról és a térről...

országosan is legnagyobb népsűrűsége is megoldást sürget.” Az Államépítészeti Hivatal segítségével a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium államsegélyének I. részletét, 42 000 pengőt kő és egyéb építési anyagok beszerzésére fordította. Mivel a további anyagigényléshez tervek kellettek, a képviselőtestület hozzájárulásának reményében ideiglenesen megbízta Brenner János szombathelyi építész, aki már két tanoncotthont tervezett. Az anyaghivatal is kiutalt e célra többféle építőanyagot. Az államsegély második, 108.000 pengős részletének lehívása is folyamatban volt. „Addig építünk, amíg az államsegélyből futja. Ha

a nagy hidegben meg is állunk, az építést kezdenünk kell, mert a többi tanoncotthon építését leállították, ezek segélyéből is kaptunk. Mi a telket, tervet és fenntartást adjuk.” Brenner János 18 200 pengőt kért a tervekért, költségvetésekért. Probléma volt azonban az épület helyszínéül kiválasztott telkek kisajátításával is, de nem ez volt a fő ok, hanem a háború, hogy a tanoncotthon már nem épülhetett fel.

A jegyzőkönyvek tanúsága szerint az egyházközség végig többször nehéz helyzetbe került, az ambiciózus beruházásoknak sok esetben nem volt meg a kellő fedezete. A nagyszabású építkezések azonban a helyi munkások számára jelentős mennyiségű munkát adtak, még akkor is, ha néha botrányos jelenetek zajlottak a munkások érdekvédelmi törekvései miatt. Az adósságok, pl. a zárda kivitelezési problémái, sőt az építéssel zajló perek nehezítették az elhivatott rendfőnökszervezet életét. Ám sokkal szegényebbek lennénk, ha ezek az épületek nem gazdagítanák városunkat.

Felhasznált források és irodalom

A zalaegerszegi római katolikus hitközség közgyűlésének jegyzőkönyvei, Mária Magdolna Plébánia irattára

Magyar Építőművészet 1926.2. szám, 1928. 4. szám

Mindszenty József levelei, Szombathelyi Püspöki Levéltár

A Notre Dame női kanonok- és tanítórend zalaegerszegi „Gróf Klebelsberg” R. Kat. Tanítónőképző-Intézetének, Polgári Leányiskolájának és Elemi Népiskolájának Értesítője az 1931-32. iskolai évről. Összeállította Dr. Istvánfi József igazgató

Tóth József: Mindszenty (Pehm) József zalaegerszegi éve. Kézirat, Zala Megyei Levéltár, XV.41. 30/122

Zala Megyei Újság 1926, 1929, 1937. évfolyam